

PALVELUA pyörillä

Kauppa-auto toisensa perään lopettaa ja jättää syrjäseutujen asukkaat pulaan. Etelähämäläisessä Hausjärven kunnassa myymäläauto kurvaa vielä sitkeästi asiakkaidensa luokse tuoden mukanaan kaivatut leivät ja linnunsiemenet.

TEKSTI KAISA VIITANEN KUVAT HANNA KOIKKALAINEN

Irma Lindholm tuli ostamaan meetwurstia. – Ei sen paremmin voi asiat ollakaan, että kauppa tulee kotipihaan.

Marraskuinen aamu on etelähämäläisessä Ryttylän kylässä synkkä ja hiljainen. Vain sarkatakkainen mies ulkoiluttaa kahta uneliaan näköistä ajokoiraa.

Sen sijaan kylän kaupassa on täysi tohina. **Pirjo Lähtenmäki**, 50, keräilee leikkelehyllyltä kärryyn meetwurstia, kalkkunaleikettä, kinkkua. Mutta Pirjo ei ole asiakas, eikä tämä K-Extra Saaris ole vielä edes auki.

Pirjo työntää kärryn kaupan lastauslaiturille ja avaa oranssin oven. Ison auton kyljessä lukee Liiketalo Saaris, Pirjolle auto on ”myymis”.

Ostoskärry mahtuu myymäläauton käytävälle juuri ja juuri. Pirjo avaa kylmäkaapin ja alkaa latio lihapakkauksia lomittain ja päällekkäin.

– Asiakkaat kyllä osaavat penkoa.

Pirjo tietää mistä puhuu. Hän on ajanut kauppa-autoa yli 30 vuotta, siitä asti kun sai ajokortin.

Kun hän aloitti, Suomi eli kauppa-autokulttuurin kulta-aikaa. Tuskin missään muualla maailmassa on ollut niin tiivistä myymäläautover-

kosta kuin Suomessa 1970-luvulla. Kauppa-autoja oli silloin 1200. Nyt niitä on enää kolmisenkymmentä.

Pirjo istahtaa kuskin penkille ja käynnistää uskollisen työtoverinsa, 1980-luvun Volvon.

– Mulle tämä työ sopii hyvin, koska tykkään ajamisesta ja ihmisten tapaamisesta, Pirjo sanoo ja peruuttaa pihasta.

Viittä sorttia sinappia

Taivas vaalenee. Ensimmäisellä pysäkillä ei näy ristin sielua, joten Pirjo ehtii järjestellä iltapäivälehdet telineeseen. Toinen pysäkki on dementiahoitokodin edessä, ja hoitaja-asuinen nainen nousee ostamaan hunajaa. Pirjo lyö ostokset hoitokodin tiliin ja pyöräyttää tuolinsa taas menosuuntaan.

Kauppa-auto ei näytä juuri kioskia isommalta, mutta hyllyihin mahtuu uskomaton määrä tavaraa. Heti oven vieressä ovat pesuaineet, rotanmyrkyt ja eläintenruoat. Vihannekset on punnittu jo kaupassa valmiiksi pusseihin. Sinapin ostajalle on peräti viisi vaihtoehtoa.

Ihmeen hyvin purnukat pysyvät paikoillaan, vaikka auto heiluu ja tärisee pikkuteillä. Maanantain ajoreitti alkaa tiiviiltä asutusalueelta, jonne uusia taloja nousee koko ajan. Asiakkaita luulisi piisaavan, mutta Pirjo pudistaa päätään.

– Ikäihmiset ovat tottuneet kauppa-autoon. Kun he kuolevat, alueelle muuttaa nuoria perheitä, jotka ovat päiväsaikaan töissä ja hurauttavat iltaisin omalla autolla ostoksille supermarkettiin, Pirjo sanoo.

Uskollinen Katri

– Kappas, täällähän on oikein jono, Pirjo tokaisee tyytyväisenä jarruttaessaan hiekkatien laitaan.

Katri Suominen, 78, entinen minkkitarhan hoitaja, on asioinut Saarisin kauppa-autolla niin kauan kuin se on hänen nurkallaan pysähtynyt, eli 53 vuotta. Katri jättää

Katulampun pylväässä on kauppa-auton minuutintarkka aikataulu.

Pirjo Lähtenmäki on ajanut ruokatarvikkeita maaseudulla yli 30 vuotta. – Tekniikka on parantunut, mutta asiakkaat ovat yhtä hyväntuulisia kuin ennenkin.

Jos kauppa-auto lakkaisi käymästä, Katri Suominen elämä hankaloituisi.

Kauppa-auto on noin kioskin kokoinen. Mutta mikä määrä tavaraa!

rollaattorin tien penkalle ja nousee autoon. Perässä seuraa hänen poikansa **Pertti**, jolla on vapaapäivä Sakon tehtailta. Pertti on asunut ikänsä äitinsä kanssa, ja Pirjo pitää heitä yksinä uskollisimmista kantaasiakkaistaan.

Pertti nappaa ostoskorin ja ottaa vastaan äitinsä valitseman piimäpurkin. Käytävällä on ahdasta, mutta asiakkaat ovat tottuneet koukimaan ostoksia toistensa ohitse.

Radio Häme soittaa kalifornialaista Beach Boysia, ja Pirjo asettaa pyytämättä jokaisen tavaran asiakkaan kassiin. Vielä pussillinen Viipurin lakua, Katri päättää viime hetkellä ja maksaa viidenkymmen setelillä.

Pertti nostaa ison kassin rollaattorin koriin. Katri on yhtä hymyä.

– Näin kun vanhemmaksi tulee ja on tuo diabetes ja kaikki, kauppa-auto on tosi tärkeä.

Samaa sanoo **Irma Lindholm**, joka tulee autoon pelkässä t-paidassa. Kottikärryt odottavat pihalla.

– Nyt en tarvitse kuin maitoa, vesapaperia ja metwurstia, koska tein jo hirvipeijaisten ruoat ja paistissa riittää syömistä moneksi päiväksi, iloinen nainen kertoo Pirjolle.

Puolen päivän pullatankkaus

Pirjo kääntää auton kohti Oittaa, ja ikkunasta alkaa vilahdella peltoaukeita ja laajempia metsiä. Näistä taloista lähimpään kauppaan on yli kymmenen kilometriä.

Pirjo pirauttaa kaupalle. Kauppias lupaa tuoda pian iltapäivän asi-

akkaille lisää maitoa ja vahvistusta vilkkaasti hupenevaan leipähyllyyn.

– Puikulaa viisi, Reissumiestä kuusi, Luoman leivät ja pikkumakeat. Ja pistä pari Atrian saunapalvia ja muista se jauheliha.

Jauheliha on ketjun valtakunnallisessa tarjouksessa, joten Pirjon autosta sitä saa nyt samaan hintaan kuin Citymarketista. Harva tuntee silti hintoja syynäävän. Jos kauppa tulee omalle ovelle, siitä voi hiukan ylimääräistä maksakin, sanoo moni.

– Nyt tarvitaan äijäruokaa, **Henry Hedman** sanoo ja alkaa etsiä nakkeja ja kananmunia.

Mies on koko aamupäivän kirjoittanut kotonaan romaninkielen uutta sanakirjaa. Hän nappaa pojilleen vielä pussillisen Pihlaja-kettukarkkeja. Henryn naapuri, työhaalarissa asioiva **Asko Liljefors** kaipaa huikopala viemäriin tyhjennyspuuhiensa keskelle. Suolakurkkua ainakin!

Kauppias **Jarmo Saarinen** kaartaa kuraisella farmariautollaan kauppa-auton viereen ja nostaa takakontista kolme isoa laatikollista. Nyt tulee munkkeja ja omenawienereitäkin, jotka saatiin leipomosta kaupalle vasta kauppa-auton lähdettyä.

Perheyritys haluaa palvelua

Jarmo on kauppias kolmannessa polvessa. Viime vuonna Saarisen kauppa juhli satavuotissyntymäpäivää. Myymälässä ovat perheestä töissä myös Jarmon veli **Marko**, Markon vaimo **Jaana** ja Jaanan tytär **Anu. Erkki**-isäkin, eläkkeellä oleva

entinen kauppias, käy usein toimistolla ja juttelemassa tuttujen asiakkaiden kanssa.

Vaikka kauppa-autoa pitää näin kesken päivän varustaa, mikään rahasampo se ei omistajan mielestä ole. Hyvä kun kulunsa peittää.

– Me olemme pitäneet sitä lähinnä palvelun takia, Jarmo sanoo.

Mutta kun auto joskus tulee tien päähän, kauppias ei aio hankkia uutta. Sellainen maksaisi vähintään 200 000 euroa. Onneksi lähes kolmekymppinen bussi meni viime viikolla katsastuksesta moitteetta läpi.

Kuka syö aina kanasoppaa?

Pirjon maanantaireitissä on 37 pyssäkkiä. Kun asiakkaita ei näy, hän syö eväät. Teen ja leivän voimalla hän jaksaa 11-tuntisen päivän. Kaupalla moni on pudistellut päätään myös Pirjon seurapiirirakolle, joka ei tarvitse yhtään puskapysähdystä.

Kesällä autossa oli melkein 40 astetta. Talvella ovesta käy melkoinen viima, mutta Pirjolle homma sopii.

– Parasta on, kun saa asiakkaat hyvälle tuulelle.

Monelle myymäläautolla käyminen on päivän kohokohta. Vaikka Pirjo väittääkin olevansa epäsosiaalinen, työssään hän on varsinainen supliikkisankari, joka mukautuu asiakkaiden puhetyyliin. Vitsailee, on hiljaa tai sanailee tv-ohjelmista.

Voi olla, että Pirjo tuntee monet asiakkaat paremmin kuin näiden sukulaiset. Hän on perillä heidän ruokavaliostaan ja pienistä paheistaan >>

Elanto varusti Suomen ensimmäisen kauppa-auton jo vuonna 1932. Ei kai tässä hurista se viimeinen?

kin. Ja tietää, kuka syö vuoden jokaisena päivänä lounaaksi kanakeittoa.

– Kyllähän sitä joskus miettii, eikö pieni vaihtelu tekisi terää.

Auto huristelee halki marraskuuisen iltapäivän. Harmaan maiseman ainoita väriläikkii ovat tien laidassa odottavat asiakkaat, joilla on käsivarrella koppa tai vankea kassi. Miehiä on ostoksilla selvästi vähemmän. Suurin osa asiakkaista on niin tänään kuin aina eläkeläisiä.

Kylän asiat järjestykseen

Hausjärven keltaisen puukirkon kiviaidan luona seisoo taas kaksi vartunutta baskeripäätä. Pirjo tunnistaa **Eeva-Elisa Karhumäen** ja **Taija Jetsun** jo kaukaa.

– Laittavat siinä taas kylän asiat järjestykseen, hän sanoo lämpimästi.

Raskas ovi avautuu tussahtaen.

Naiset itse sanovat, ettei kylässä tapahdu mitään. Taija on ollut lapsenlapsia hoitamassa Kuusankoskella ja Eeva-Elisan poikaystävällekin kuuluu hyvää.

– Jotain se siellä rakentelee.

Hentoinen Eeva-Elisa kauhoo

Ensi kerralla pitää olla mukana punaoranssia villalankaa.

vimmatusti lihalaaria ja mutisee jotain silakkalaatikosta. Pirjo tulee apuun ja ojentaa palan sianihraa.

– Ei kun valmista silakkalaatikkoo, asiakas parahtaa. Löytyyhän sekin.

Naiset etenevät peremmälle autoon.

– Katos, se on ehtinyt ajaessaan leipoakin meille. Ei voi kuin ihailta tuota Pirjoa, naiset ilakoivat.

Voiko kauppa luisua ojaan?

Hausjärven kukkakaupasta autoon juoksee nälkäinen **Kirsi Kortelainen**, joka on koko päivän väentänyt paketteja syklaameista, atsaleoista ja tulilatvoista.

– Jos yhden ihmisen työpaikassa saa edes kahvin juoda lämpimänä, päivä on hyvä, nainen puuskahtaa.

Pirjo rahastaa häneltä lihamakaronilaatikon, pakettillisen Dominokeksejä ja kääretortun.

Onneksi ei ole vielä liukasta, joten on helppo pysyä aikataulussa. On Pirjo kerran ojaankin ajanut. Ensilumi yllätti ja piti haeskella naapurista traktoria. Kauppias tuli avuksi ja vaihto tienposkessa talvirenkaat.

Talven lähestymisen huomaa siitä, että linnunsiemeniä ja talipalloja menee kovaa tahtia. Asiakkaat kiittelevät, että Pirjolta saa linnunpähkinää, jonka joka pähkinä on murskattu linnunnokalle sopivaan kokoon.

– Pitää palvella jokaista asiakasta niin hyvin kuin voi, Pirjo sanoo suljettuaan oven. Hän laatii taas muistilapun: ensi kerralla pitää olla mu-

kana villalankaa, vaaleanpunaista ja oranssia yhdistelmäraitaa.

Sitten tullaan talolle, jonka asukkaat ovat töissä. Ulko-ovelle on jätetty luttana kassi, jossa on lunttilappu. Pirjo poimii hyllystä toiveosokset ja jättää kassin samaan paikkaan. Asiakas maksaa myöhemmin.

Hämeessä kaikki hyvin

Pirjo ajaa pimenevässä illassa tovin ilman pysäkkejä. Vielä viitisen vuotta sitten Mommilan kylässä oli pieni Tarmo-kyläkauppa. Kun se lopetti, hätäantyneet asukkaat pyysivät Saarisin kauppa-autoa käymään.

Entinen kyläkauppa on muuttunut asunnoksi, ja asukas on kauppa-auton tulon kunniaksi syyttänyt portaille kaksi kynttilälälyhtyä. Pihalla on kolme autoa ja pyörä. Tuulihousut kahisevat, kun asiakkaat nousevat kyytiin. Naisilla on meneillään keskustelu siitä, miten aran metsäkissan voisi totuttaa tulemaan sisälle.

Pirjo odottaa kärsivällisesti.

Porukan mentyä hän ohjaa Volvon kohti auringonlaskua. Puiden latvat piirtävät aniliininpunaista taivasta vasten mustia piikkejä. Vastaantulijoiden valot häikäisevät.

Pirjo myöntää olevansa pitkästä päivästä uuvuksissa, mutta huomenna on vapaata. Hän tunnustaa, ettei keksi toista työtä, josta hän pitäisi yhtä paljon kuin tästä.

– Toivottavasti sinä päivänä, kun tämä myymäläauto joskus lakkauteaan, minä olen jo eläkkeellä. ■

Eeva-Elisa Karhumäki (oik.) on Pirjon vitsikkäin asiakas. Kumpoakin naurattaa jo nähdessä. Nauru tarttuu Taija Jetsuunkin.

Kauppa-auton viimeiset tytinät eli aladobit eli lihahyytelöt päätyvät asiakkaan kassiin. – Varovasti portaissa, Pirjo vielä muistuttaa.